

Det kongelige kunnskapsdepartement
<http://www.regjeringen.no/id2905942>

Att: Hege Nygård, ekspedisjonssjef Lars
Vassbotten, avdelingsdirektør

DERES REF.: 22/1719

VÅR REF.: 22/00029

ÅS, 25.06.2022

Høring 2022: Akademisk yringsfrihet - innspill fra Veterinærinstituttet

Veterinærinstituttet viser til Kunnskapsdepartementets høring om NOU 2022:2 Akademisk yringsfrihet, datert 21.02.2022. Vi takker for denne muligheten til å gi et høringssvar.

Veterinærinstituttet takker for arbeidet utvalget har gjort. Instituttet støtter i hovedsak de vurderinger, betraktninger og tiltak som er fremmet. Det er viktig å øke bevisstheten rundt dette tema innen akademia, men også innen andre samfunnssektorer. Vi opplever diskusjonene i hvert kapittel som grundige og dekkende, men vil gi noen få kommentarer/merknader. Vi håper med dette å bidra til god diskusjon videre slik at de tiltak som eventuelle iverksettes faktisk treffer på tvers av alle berørte, inkludert de med spesifikk ansvar for å beskytte grunnleggende prinsipper i forskning, i akademia og i et demokratisk og inkluderende samfunn.

1. Mandat til utvalget og tolkning av «akademisk yringsfrihet» var innsnevret til universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren), UH-loven, og utfordringer som forskere i UH-institusjoner opplever. Vi erkjenner at utvalget hentet inn innspill fra mange aktører, og oppfatter denne utredningen som et godt utgangspunkt. Likefullt opplever vi at inklusjon av instituttsektoren er begrenset, med den følge at utvalget har få eller ingen konkrete forslag til tiltak som skal sikre og styrke yringsfriheten for forskere i forskningsinstitutter.
2. Veterinærinstituttet mener at flere av tiltakene foreslått i kap. 7 kan og bør implementeres på samme måte i instituttsektoren, men selvsagt med respekt og tilpassing til forskningsinstituttens unike funksjon og innenfor det norske forskningsøkosystem og samfunnsoppdragene vi har ansvar for.
3. Omfanget av akademisk frihet må også være fokus for videre diskusjon. Utvalget peker på at institutter med klare samfunnsoppdrag gitt av eksempelvis eierdepartementet og stadfestet av Stortinget kan ha et forhånds etablert handlingsområde som på i noen grad begrenser forskernes absolutte frihet til å drive «fri» forskning sett opp mot instituttets samfunnsoppdrag. Denne avgrensingen av vitenskapelig omfang kan derfor muligens

forstås som en potensiell trussel mot forskernes frihet som fortjener fornyet oppmerksomhet og krever at instituttene sammen med sine ansatte bygger god forståelse for institusjonens natur og samfunnsoppdrag.

4. På samme måte kan finansieringsordninger som er sterkt bygget på en topp-bunn-tilnærming leses som en begrensende faktor for «absolutt» akademisk frihet. Dette har ofte blitt diskutert, og balansen mellom styrte forskningsfinansieringsprogrammer topp-bunn og de 100 prosent bunn-topp finansierte programmene som for eksempel FRIPRO, mener Veterinærinstituttet bør for enhver pris opprettholdes både i nasjonale og internasjonale finansieringsordninger. Kombinasjon av begge tilnærminger er avgjørende ikke bare for sunn akademisk frihet, men også for å sikre at vi kan levere de beste mulige løsninger på problemer som påvirker oss alle, og det basert på nyskapende og innovative vitenskapelige tilnærminger.
5. Utvalget skreiver at *«akademikere har særlig vid yringsfrihet til å uttale seg «om faglige og administrative spørsmål, selv om dette innebærer å tale ledelsen eller andre midt imot. Den frie akademiske meningsutveksling er en grunnleggende verdi, og en forutsetning for at universiteter og høyskoler skal kunne fylle sin oppgave i et demokratisk samfunn.»* Veterinærinstituttet mener at denne yringsfrihet og ansvar for fri akademisk utveksling må gjelde for alle sektorer, ikke bare UH-sektor, men også inkludere eksempelvis ansatte i underliggende etater til departement, når instituttet har som oppgave å bidra med kunnskapsutvikling som grunnlag for politikkutforming.
6. Utvalget skriver i kap.6 at *«Alle som driver forskning og undervisning bør se det å formidle kunnskap og delta aktivt med sine innsikter i breddeoffentligheten som en selvsagt del av sitt samfunnsansvar, men også sin arbeidsforpliktelse».* Dette prinsippet har Veterinærinstituttets ubetinget støtte, men vi erkjenner at i den globaliserte verden vi lever i, hvor kommunikasjonskanaler er diversifisert og eksplosjonen av falske nyheter og falske påstander spres raskt uten kontroll, gjør denne oppgaven ekstremt vanskelig til tider, og kan være ganske skremmende for enkeltforskere. Kapittel 7 burde kanskje gått dypere i å diskutere gode løsninger på disse problemene.
7. Kontroversielle temaer beskrives spesielt av utvalget, og Veterinærinstituttet har på grunn av sine samfunnsoppdrag bred erfaring med å håndtere slike. Dette er ofte tema som er egnet til å polarisere samfunnet og samfunnsaktører, og i vår digital verden kan det raskt oppstå vanskelig situasjoner hvor institusjonen eller enda verre individuelle forskere blir presset og til tider truet. Mistro til forskeren, moralsk fordømmelse eller aksjonsformer av ymse art har også her gitt en viss nedkjølende effekt på formidlingsviljen. Dette er truende for selve yringsklimaet, og kan påvirke den enkelte forskers vilje og ønske om å forske mer på temaer eller å engasjere seg aktivt i å formidle sin kunnskap. Dette kan representere et stort tap for samfunnet og redusere tilgangen til ny og nødvendig kunnskap.
8. Det er derfor viktig at staten støtter (eventuelt pålegger) institusjoner å ha rutiner for ivaretagelse og oppmuntring av fagpersoner som opplever debattklimaet spesielt krevende.

9. Selv om Veterinærinstitutt ikke ønsker å gå i detalj på formidlingskriterier som foreslås for UH-sektor, er vi noe skeptiske til både hvilken merverdi en formidlingsindikator kan ha, hvis den ikke balanseres med andre forskningsindikatorer. Det bør diskuteres videre hvordan en slik indikator faktisk kan måles på en klar, objektiv måte som vil tillate reelle sammenligninger av ytelser på tvers av disipliner, institusjoner osv. Kanskje er det mer relevant å vurdere premisser for karriereprogresjon, opprykk og lønnsendring hvor forskningsformidling utgjør et viktig komponent i en slik vurdering.
10. Forskningsformidling er en krevende og kompleks, men viktig kommunikasjonsfaglig aktivitet som ikke drives av mindre ærverdige mål eller metoder enn forskerens. Nøyaktig, god og korrekt formidling av forskning i vår moderne verden er en viktig del av den vitenskapelige prosessen. Kunnskap som skapes, må nå beslutningstakere og allmennheten så bredt og ofte så raskt som mulig. Derfor er det viktig å støtte og styrke kommunikasjonsmedarbeidere og avdelinger/departementer som arbeider med å fremme kunnskapsformidling i alle forskningsinstitusjoner. Myndighetene bør derfor sørge for at finansieringsmekanismer tar høyde for dette når de skal fremme «impact» som en nøkkelpilar.
11. Det kunne vært ønskelig å også diskutere akademisk ytringsfrihet i næringslivet, i lys av at en rekke forskningsprosjekter både foregår i sektoren, og finansieres av næringslivssektoren. Næringslivssektoren innvirkning på valg av forskningsspørsmål og utfordringer med habilitet har ofte vært frontet som moderne utfordringer for offentlig-privat samarbeid og synliggjør behovet for å takle dette problemet.

Veterinærinstituttet oppfatter denne utredningen som et godt utgangspunkt for åpen, inkluderende og kontinuerlig debatt som vil berike samfunnet og demokratiet. Nok en gang vil vi uttrykke håp om at denne debatten kan utvides til å omfatte en mer inkluderende økosystemer med ulike sektorer, inkludert instituttsektoren som vi tilhører.

Med vennlig hilsen

Torill Moseng
Administrerende direktør
Veterinær

Carlos Gonçalo das Neves
DVM PhD Dipl. ECZM (Wildlife Pop. Health)
EBVS® European Veterinary Specialist
Direktør for Forskning og Internasjonalisering